

Pojęcia kluczowe: specjalizacja, zawód adwokata, badania ankietowe, reforma, założenia

Izabela Urbaniak-Mastalerz

Specjalizacja w adwokaturze? Rozważania na tle specjalizacji prawniczej w Anglii, Walii i Szkocji

ABSTRAKT

Opracowanie przedstawia problem specjalizacji zawodowej w adwokaturze, zarówno jej pozytywne aspekty, jak także możliwe negatywne skutki. Rozważania poczynione przeze mnie będą także zawierały porównanie regulacji specjalizacji prawniczej w Polsce do uregulowań w tym zakresie w Anglii, Walii i Szkocji. Celem opracowania będzie zatem próba przedstawienia rozstrzygnięcia problemu: czy istnieje w Polsce potrzeba wprowadzenia specjalizacji zawodowej w adwokaturze? Mając na uwadze powyższe rozważania, założyć można następującą tezę: specjalizacja w adwokaturze jest potrzebna, ponieważ podnosi jakość świadczonych usług. W celu zweryfikowania założonej tezy uzupełniającą przeprowadzono także badania pilotażowe wstępne ankietowe wśród polskich prawników, szczególnie adwokatów i aplikantów adwokackich na łącznej próbie 105 osób.

I. WPROWADZENIE

W Anglii i Walii ochroną interesów klienta zajmują się *solicitors* i *barristers*. Wyraźne różnice pomiędzy tymi grupami zawodowymi prawników zniosły pkt 12 i 18 *Legal Services Act* z 2007 r., od kiedy to reprezentacja klientów przed sądami wyższych instancji nie należy już wyłącznie do *barristers*¹. Jednak wciąż *solicitors* zajmują się głównie udzielaniem fachowych porad prawnych, podczas gdy *barristers* szkoleni są przede wszystkim do pełnienia funkcji obrońcy i występowania przed sądami wyższych instancji².

W Szkocji występuje podobny podział grupy upoważnionych do ochrony interesów klienta prawników na *solicitors* i *advocates-barristers*. *Solicitors* stanowią

1 Zob. szerzej na temat obrońców w Wielkiej Brytanii i Anglii: A. Komar-Nalepa, *Wybrani uczestnicy postępowania karnego* (w:) *System prawa karnego procesowego*, t. 2, *Rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, red. P. Hofmański, P. Kruczyński, Warszawa 2014, s. 704; a także: *Effective Criminal Defence in Europe*, red. E. Cape, Antwerpen-Oxford: Intersentia 2010, s. 149–157.

2 Zob. szerzej na ten temat: https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-ew-pl.do?member=1 (dostęp 10.07.2024 r.).

najlichnieszy zawód prawniczy, który zasadniczo zajmuje się udzielaniem porad we wszystkich sprawach oraz reprezentacją klientów przed sądem, natomiast *advocates-barristers* w przeważającej mierze zajmują się występowaniem przed sądami wyższej instancji³.

Z kolei ustawodawca polski, wzorując się w pewnej mierze na regulacjach brytyjskich, postanowił zniwelować różnice pomiędzy występującymi w Polsce grupami prawników, zajmującymi się ochroną interesów klienta i występowaniem przed sądem, do których należą adwokaci i radcy prawni. Zmiany k.p.k.⁴ sprzed niemal 10 lat, które weszły w życie z dniem 1.07.2015 r. (m.in. nowelizacja art. 82 k.p.k.), umożliwiły wszak radcom prawnym występowanie w procesie karnym w roli obrońcy.

Dla Adwokatury oznaczało to konieczność wprowadzenia pewnych zmian, które w dalszym ciągu pozwolą odróżnić zawód adwokata od zawodu radcy prawnego. Mimo niewątpliwych różnic historycznych obydwu profesji, zważyć należy, że nie dla każdego potencjalnego klienta mogą mieć one znaczenie. Trafnie H. Francois d'Aguesseau⁵ rzekł, że „stan adwokacki jest równie dawny jak sąd, równie szlachetny jak cnota, równie potrzebny jak sprawiedliwość... Podczas gdy najznamienitsze zawody są najbardziej zależne, on jeden pośród wszystkich innych trwa przy swojej szczęśliwej i niewzruszalnej niezawisłości”⁶. Wprowadzenie specjalizacji w Adwokaturze nie tylko mogłoby odróżnić zawód adwokata od zawodu radcy prawnego, ale także – i przede wszystkim – mogłoby zapewnić trwałość owej szlachetności profesji adwokata, poprzez świadczenie przez niego usług najwyższej jakości.

Na mocy wcześniejszego brzmienia § 23a pkt 3 ppkt e) i f) Kodeksu Etyki Adwokackiej⁷ (dalej: *zbioru*) adwokat mógł informować o świadczonej przez niego pomocy prawnej poprzez umieszczanie informacji na temat tytułu lub stopnia naukowego, danych na temat rodzaju i zakresu świadczonej przez adwokata pomocy prawnej, wskazanie preferowanych dziedzin prawa oraz współpracy z kancelariami zagranicznymi. Zapis ten został wprowadzony do *zbioru* na podstawie uchwały Naczelnej Rady Adwokackiej, która została podjęta 19.11.2005 r. Przepis ten wprowadzał pewne *novum* poprzez to, że zezwolił adwokatom na zamieszczenie informacji prasowych związanych bezpośrednio ze świadczoną przez nich pomocą prawną według nowych zasad opracowanych przez Naczelną Radę Adwokacką. Spowodowało to problemy interpretacyjne,

3 https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-sc-pl.do?member=1 (dostęp 10.07.2024 r.).

4 Ustawa z 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247).

5 H. Francois d' Aguesseau (1668–1751) – prokurator generalny Francji 1700–1717, kanclerz (minister sprawiedliwości Francji) 1717–1718, 1720–1722, 1737–1750.

6 A. Redzik, T. Kotliński, *Historia Adwokatury*, Warszawa 2012, s. 425.

7 Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu – Kodeks Etyki Adwokackiej (Dz.U. z 2005 r. nr 12 poz. 13).

związane z rozróżnieniem „reklamy” i „informacji”⁸. Nie uległo bowiem wątpliwości, że *de lege lata* § 23 *zbioru* zakazywał adwokatom korzystania z reklamy⁹.

Zapis ten był jednak przyczynkiem do tego, że w raporcie Komitetu Szkoleniowego Rady Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy (CCBE)¹⁰ Polska uznana została wówczas za państwo posiadające specjalny reżim specjalizacji prawniczej. Mimo to jednak stwierdzić należy, że ówczesne regulacje specjalizacji zawodowej w polskiej Adwokaturze nie były jeszcze prawnie usankcjonowane, a wskazane wyżej przepisy § 23a pkt 3 ppkt e) i f) *zbioru* umożliwiały jedynie adwokatom wskazanie obszarów ich zainteresowań.

Z kolei w wersji od 7.12.2023 r. na mocy Uchwały Nr 403/2023 Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej został ogłoszony jednolity tekst *Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu* (Kodeks Etyki Adwokackiej), który zmienił treść § 23 i § 23a KEA¹¹. Jak wynika z aktualnego brzmienia § 23 ust. 1, adwokat jest uprawniony do posługiwania się informacją handlową z zastrzeżeniem, że taka informacja handlowa będzie zgodna z zasadami niniejszego *zbioru*. Wcześniejsze uszczegółowione informacje, które mogły być publikowane przez adwokatów, zostały zastąpione uprawnieniem posługiwania się informacją handlową, o której mowa w ust. 2 tego przepisu. Informacja handlowa w myśl przywołanego ust. 2 oznacza każdą formę komunikacji mającej na celu promowanie bezpośrednio lub pośrednio usług lub wizerunku adwokata. Ponadto informacja handlowa nie może uchybiać zasadom etyki lub godności zawodu (ust. 3). Treść § 23a KEA w ust. 1 stanowi, że informacja handlowa musi być wyraźnie oznaczona jako pochodząca od adwokata i umożliwiająca jednoznacznie jego identyfikację. Adwokat jest jednak także odpowiedzialny za informację handlową opublikowaną przez osoby trzecie w jego imieniu lub na jego rzecz (ust. 2). Informacja handlowa może zawierać dane o rodzaju prowadzonych spraw, co w pewnym stopniu oznacza możliwość wskazywania obszarów swojej specjalizacji z uwagi na posiadane doświadczenie i dorobek. Wydaje się zatem, że zmiana treści wyżej wymienionych przepisów wzmocniła nie tylko możliwość wskazywania swojej specjalizacji zawodowej, ale także korzystania z promowania swoich usług, co wcześniej mogło zostać uznane za niedopuszczalną reklamę. Zmiana ta jest zatem korzystna dla adwokatów, gdyż w większym i szerszym zakresie uprawnia adwokatów do informowania o swoich zakresach specjalizacji.

8 Z. Krzemiński, *Etyka adwokacka. Teksty, orzecznictwo, komentarz* (e-book), Warszawa 2008, s. 35; J. Adamczyk (w.): *Prawo reklamy i promocji*, red. E. Traple, LexisNexis 2007, LEX/el., zob. także: orzeczenie WSD z 6.04.2019 r., WSD 151/18, orzeczenie WSD z 6.04.2019 r., WSD 7/19, orzeczenie WSD z 23.02.2019 r., WSD 141/19, LEX/el.

9 Zob. na ten temat: komentarz do § 23 KEA – J. Naumann, *Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz*, Warszawa 2023, Legalis/el., także odnośnie do radców prawnych komentarz do art. 31 – *Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz*, red. T. Scheffler, Warszawa 2023, Legalis/el.

10 *Specjalizacje prawnicze w Europie*, Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji, s. 1–21.

11 Zob. także: J. Parafianowicz, *Nowe zasady promowania usług prawnych przez adwokatów. Komentarz praktyczny*, LEX/el. 2023.

Według *Słownika Języka Polskiego* „specjalizacja to dokonywanie ściślejszego podziału pracy lub funkcji, zdobywanie czy też posiadanie biegłości w jakiejś dziedzinie, albo też wąska dziedzina w której ktoś się specjalizuje”¹². Można więc przyjąć, że specjalizacja to szczegółowe i wnikliwe poznanie konkretnej dziedziny nauki, poprzez udział w szkoleniach, kursach, konferencjach naukowych, studiach uzupełniających, a także przez doświadczenie w załatwianiu konkretnych spraw, podlegających danej dziedzinie. Specjalizacja często jednocześnie oznacza także rezygnację z zajmowania się innymi dziedzinami.

Zgodnie zaś z § 8 *zbioru* adwokat powinien wykonywać czynności zawodowe według najlepszej woli i wiedzy, z należytą uczciwością, sumiennością i gorliwością, a obowiązkiem adwokata jest stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych i dążenie do utrzymania wysokiej sprawności zawodowej. A skoro tak, to należałoby także rozważyć, czy podnoszenie kwalifikacji zawodowych adwokata w dobie dzisiejszych czasów spełnia faktyczne oczekiwania. System uregulowanej specjalizacji prawniczej w innych krajach proponuje poza otrzymaniem tytułu „specjalisty” wysokie podniesienie kwalifikacji oraz utrzymanie należytej sprawności zawodowej, co jest analogiczne do wcześniejszego (zniesionego przez NRA w 2023 r.) obowiązku sprawozdawczego polskich adwokatów w zakresie doskonalenia zawodowego poprzez zbierane punkty. Orzecznictwo wszakże wskazuje, że „udzielenie błędnej opinii prawnej przez adwokata stanowi naruszenie obowiązków zawodowych i jest podstawą do pociągnięcia go do odpowiedzialności dyscyplinarnej, jeżeli jest ono następstwem braku staranności lub też rażącej nieznajomości obowiązujących przepisów”¹³. Podnosi się także, iż „każdy członek adwokatury powinien wykazywać maksymalną troskę o właściwy poziom wykonywanych obowiązków zawodowych”¹⁴, a „rażąca nieznajomość prawa ze strony adwokata jest powodem do ingerencji władz korporacyjnych”¹⁵.

Tematyka wprowadzenia specjalizacji w Adwokaturze nie jest nowym tematem¹⁶, jednak warto rozważyć wady i zalety takich regulacji w kontekście aktualnych czasów. Główną ideą usankcjonowania specjalizacji w Polsce byłoby zapewne podniesienie jakości świadczonych usług i stanowi to niewątpliwie zaletę wprowadzenia uregulowania specjalizacji w Polsce. Jak dotąd adwokat – specjalista w danej dziedzinie zostawał nim zwykle wówczas, kiedy w swoim dorobku zawodowym prowadził sprawy danego rodzaju i sam na drodze własnej oceny wskazywał obszary swoich specjalizacji. W aktualnych unormowaniach polskich nie ma także żadnego organu do sprawdzenia i weryfikacji czy też uznawalności poziomu kompetencji takiego specjalisty. W Polsce

12 Zob. <http://sjp.pwn.pl/sjp/;2522727> (dostęp: 10.07.2024 r.).

13 Orz. WKD z 10.01.1959 r., WKD 107/58, „Palestra” 1959/6, s. 114.

14 Orz. WKD z 20.09.1975 r., KD 11/75, „Palestra” 1976/4–5, s. 123.

15 Tak: uchwała rady adwokackiej w Warszawie z 15.10.1935 r., „Palestra” 1935, s. 892.

16 Z. Czernski, *Specjalizacja w adwokaturze*, „Palestra” 9/5(89), s. 1–6.

tytuł specjalisty z określonej dziedziny można uzyskać tzw. „pocztą pantoflową”, zwykle po wygranej sprawie, nie badając zwykle ani okoliczności sprawy, ani kwalifikacji adwokata. Wprowadzenie uregulowanego systemu prawników-specjalistów wraz z organem czuwającym nad poziomem wiedzy i kwalifikacji nie tylko mogłoby spowodować faktyczne uznanie świadczonych przez adwokata usług, ale także umożliwiłoby uzyskiwanie większych profitów z racji zarejestrowanej, swoistej marki.

Jednakże wprowadzenie usankcjonowanej specjalizacji w Adwokaturze mogłoby nie sprawdzić się w mniejszych miejscowościach, gdzie pomimo podniesionych kwalifikacji w jednym kierunku, ilość prowadzonych spraw jednocześnie także mogłaby ulec drastycznemu zmniejszeniu. W konsekwencji mogłoby to spowodować konieczność likwidacji kancelarii, co jest z kolei potencjalnym zagrożeniem wprowadzenia specjalizacji w polskich realiach. Ponadto wprowadzenie uregulowanego systemu specjalizacji w Adwokaturze mogłoby spowodować problemy ze wskazaniem organu dokonującego certyfikacji oraz wygenerowane koszty, co mogłoby stanowić istotne wady wprowadzenia takich regulacji.

Celem niniejszego opracowania jest zatem próba rozstrzygnięcia problemu: czy istnieje aktualnie w Polsce potrzeba powrotu do rozważań na temat wprowadzenia specjalizacji zawodowej w Adwokaturze? Założona przeze mnie teza brzmi następująco: dyskusja na temat specjalizacji w Adwokaturze jest potrzebna, ponieważ jej ewentualne wprowadzenie może podnosić jakość świadczonych usług. Metodyka pracy została oparta na studiach literaturowych przeprowadzonych metodą analizy i krytyki piśmiennictwa, a także na analizie regulacji oraz analizie wybranych orzeczeń sądów dyscyplinarnych. Punktem wyjścia do dokonania oceny będzie analiza porównawcza regulacji w zakresie specjalizacji w Anglii, Walii i Szkocji na podstawie opublikowanych danych w latach 2014–2024 w tej tematyce. Uzupełniając także przeprowadzono badanie empiryczne ankietowe pilotażowe w dniach 12–15.07.2024 r. za pomocą kwestionariusza ankiety online, skierowanego do grupy prawników z całej Polski, przede wszystkim należących do Adwokatury, mającego na celu uzyskanie odpowiedzi odnośnie do aktualnych opinii i oczekiwań (przede wszystkim) adwokatów oraz aplikantów adwokackich w zakresie wprowadzenia uregulowanej specjalizacji zawodowej – prawniczej w Adwokaturze.

II. ANALIZA SYSTEMU SPECJALIZACJI W POLSCE, ANGLII, WALII I SZKOCJI

Zamieszczona poniżej tabela przedstawia analizę specjalizacji prawniczej na obszarze Polski, Anglii, Walii i Szkocji, ze wskazaniem na założenia systemu specjalizacji oraz dostrzeżone zalety i wady takiej regulacji, zgodnie z uzyskanymi informacjami w latach 2014–2024.

*Tab. 1. Analiza systemu specjalizacji
prawniczej w Polsce, Anglii, Walii i Szkocji.*

	Polska	Anglia	Walia	Szkocja
Specjalny system regulacji i uznawalności	- Nie istnieje	- Istnieje	- Istnieje	- Istnieje
Cele	- Informowanie potencjalnych klientów na temat rodzaju i zakresu świadczonej przez adwokata pomocy prawnej, ze wskazaniem preferowanych dziedzin prawa oraz współpracy z kancelariami zagranicznymi	- Wypracowanie standardów kompetencji dla poszczególnych specjalizacji - Zapewnienie, iż prawnik specjalista posiada kompetencje zgodne ze standardem dla danej dziedziny prawa - Wsparcie potencjalnych klientów w powzięciu świadomej decyzji na temat wyboru specjalisty - Polepszenie odbioru społecznego prawnika - Bieżące monitorowanie zmian i dostosowanie do nich standardów - Doradzanie agencjom zapewniającym publiczną pomoc prawną	- Wypracowanie standardów kompetencji dla poszczególnych specjalizacji - Zapewnienie, że prawnik specjalista posiada kompetencje zgodne ze standardem dla danej dziedziny prawa - Wsparcie potencjalnych klientów w powzięciu świadomej decyzji na temat wyboru specjalisty - Polepszenie odbioru społecznego prawnika - Bieżące monitorowanie zmian i dostosowanie do nich standardów - Doradzanie agencjom zapewniającym publiczną pomoc prawną	- Wsparcie rozwoju prawników (<i>solicitors</i>) - Promowanie i polepszenie usług świadczonych klientom - Wspieranie konsumentów usług prawnych w świadomym wyborze specjalisty w danej dziedzinie prawa

Zalety	- Adwokat, wskazując zakres i rodzaj świadczonych usług, może zdobyć klientów szukających pomocy prawnej w tej dziedzinie	- Adwokat specjalista zyskuje uznanie dla swoich osiągnięć, doświadczenia i kompetencji - Osiąganie profitów z możliwości używania zarejestrowanej, swoistej marki - Możliwość posługiwania się przynależnością do specjalizacji jako narzędziem marketingowym - Uzyskanie specjalistycznego profilu w Internecie - Otrzymanie powszechnie uznawanego dyplomu kompetencji specjalisty - Uwzględnienie w aktualnej bazie specjalistów - Usługi świadczone otrzymują certyfikat jakości	- Adwokat specjalista zyskuje uznanie dla swoich osiągnięć, doświadczenia i kompetencji - Osiąganie profitów z możliwości używania zarejestrowanej, swoistej marki - Możliwość posługiwania się przynależnością do specjalizacji jako narzędziem marketingowym - Uzyskanie specjalistycznego profilu w Internecie - Otrzymanie powszechnie uznawanego dyplomu kompetencji specjalisty - Uwzględnienie w aktualnej bazie specjalistów - Usługi świadczone otrzymują certyfikat jakości	- Wysoka jakość świadczonych usług, badana poprzez mierzenie poziomu specjalizacji, doświadczenia, zorientowanie na klienta
Wady	- Poziom wiedzy adwokatów w danym obszarze nie jest faktycznie badany ani weryfikowany, co może wprowadzać w błąd potencjalnych klientów i powodować odpowiedzialność dyscyplinarną	- Płatny charakter - Okres ważności od 3 do 5 lat	- Płatny charakter - Okres ważności od 3 do 5 lat	- Trzeba wpłacić czesne aplikacyjne i akredytacyjne

Źródło: Opracowanie własne

1. W Polsce, jak już wspomniano wyżej, nie ma prawnie usankcjonowanego systemu specjalizacji w Adwokaturze. Mimo tego że adwokaci mogą wskazywać na obszary swoich zainteresowań, pogłębiać wiedzę z określonego zakresu, a nawet przyjmować tylko jeden rodzaj spraw, to nie mają zasadniczo możliwości uzyskania faktycznego tytułu „specjalisty” w danej dziedzinie. Jest to związane w zasadą wolnego zawodu zaufania publicznego oraz wolnego rynku. Dyskusje w tym temacie toczyły się jednak już w latach 2012–2014 r. W ostatnim czasie nie zauważono ani też nie stwierdzono jakichkolwiek prac w tym kierunku, nie powstały także żadne opracowania. Z tego też względu wydaje się, że nastąpiła potrzeba zbadania aktualności tego tematu w Polsce, zważywszy na funkcjonujące specjalizacje prawnicze w Anglii, Walii i Szkocji.

2. i 3. W Anglii i Walii zarówno autoryzowaniem, jak i akredytacją specjalizacji zajmuje się SRA – *Secretary of State for Trade and Industry* (Sekretariat Państwa do spraw Handlu i Przemysłu) ze współpracą z ETC *Education and Training Committee* (Komitetem Edukacji i Szkolnictwa). Posiadanie odpowiedniej specjalizacji prawniczej w Anglii nie jest wprawdzie warunkiem koniecznym, jednakże zapewnia wysoki standard kompetencji oraz tym samym świadczonych usług.

W ten sposób uregulowana specjalizacja jest także pewnym wsparciem potencjalnych klientów w podjęciu decyzji nad powierzeniem swojej sprawy konkretnej osobie. Prawnik – specjalista w Anglii zyskuje zatem swoistą markę i otrzymuje powszechnie uznawany dyplom kompetencji specjalisty, a świadczone przez niego usługi uzyskują certyfikat jakości. Status specjalisty w Anglii i Walii ważny jest przez okres od 3 do 5 lat. Po tym czasie istnieje konieczność ubiegania się o ponowne stwierdzenie specjalizacji. Jedyną wadą w ten sposób uregulowanej specjalizacji prawnika jest jej odpłatny charakter.

Na stronie internetowej¹⁷ poświęconej specjalizacji w Anglii i Walii w roku 2014 wskazywano, że *Law Society*, opracowując poszczególne systemy akredytacji, ma na celu promowanie wysokich standardów w świadczeniu usług prawniczych oraz zapewnienie konsumentom łatwej identyfikacji prawników ze sprawdzonymi kompetencjami w określonych dziedzinach prawa. Celem utworzenia specjalizacji w Anglii i Walii jest także chęć niesienia pomocy konsumentom w dokonywaniu świadomych wyborów oraz zaoferowanie adwokatom stworzenia rozpoznawalnej i uznawanej marki¹⁸.

Poza wskazanymi korzyściami dla tamtejszego społeczeństwa, jakie niesie za sobą specjalizacja prawnicza w Anglii i Walii, zaznaczano, że systemy akredytacji mogą przynosić także wiele korzyści dla ich członków. Członkowie specjalizacji otrzymują bowiem świadectwo wiedzy, uznania i umiejętności w danej dziedzinie prawa, a także otrzymują prawo do wykorzystania logo *Law Society*, które jest uznane przez obywateli, sądy i firmy jako zaufany ekspert prawniczy. Członkostwo w specjalizacji zapewnia

17 <http://www.lawsociety.org.uk/support-services/accreditation/specialist-schemes/> [dostęp: 2014 r.].

18 <http://www.lawsociety.org.uk/support-services/accreditation/specialist-schemes/> [dostęp: 2014 r.].

także widoczność i możliwość znalezienia na stronie internetowej *Law Society* w dziale „Znajdź adwokata/specjalistę”. Aplikacja ta ułatwia osobom prywatnym i firmom znalezienie specjalistów posiadających konkretną wiedzę. Specjalizacja umożliwia także korzystanie ze specjalnych materiałów promocyjnych, do których dostęp mają tylko członkowie programu¹⁹.

Aby jednak zostać członkiem programu, trzeba wykazać, poprzez stosowny proces oceny, czy potencjalny kandydat spełnia wszystkie niezbędne wymagania do podjęcia pracy w danej dziedzinie, jako specjalista.

Każdy system akredytacji ma również odrębne normy, w stosunku do których oceniane są złożone wnioski. Ocenie podlegają także wymagania kwalifikacyjne w zakresie wiedzy i doświadczenia. W związku z tym każdy z systemów akredytacji ma odrębny dokument obejmujący szczegółowe kryteria, na podstawie których oceniani są kandydaci. Konieczne jest wcześniejsze zapoznanie ze wszystkimi materiałami na stronie internetowej, wypełnienie odpowiednich formularzy wniosków oraz przygotowanie dokumentacji.

Do formularza wniosku należy dołączyć także odpowiednią opłatę, określoną w harmonogramie opłat (zwykle od kilkuset do kilku tysięcy funtów brytyjskich). Bez wniesienia opłaty nie ma możliwości rozpatrzenia wniosku. Opłata za zgłoszenie obejmuje przetwarzanie aplikacji oraz koszty administracyjne, w tym koszty związane z dokonaniem oceny i wydaniem decyzji.

Rejestracja aplikacji następuje po złożeniu wniosku, wraz ze stosowną opłatą, a jej potwierdzenie kandydat otrzymuje na piśmie. Każda jednostka akredytacyjna przeprowadza wstępną kontrolę formularza zgłoszeniowego, aby upewnić się, że wszystkie odpowiednie sekcje zostały wypełnione. Sprawdzane jest także, czy kandydat spełnia odpowiednie kryteria kwalifikacyjne. Dane osoby składającej wniosek (imię, nazwisko i firma) są weryfikowane w oparciu o informacje będące w posiadaniu akt zawodowych państwa macierzystego. Dane osobowe kandydata sprawdzane są pod kątem zapisów w SRA. Po ukończeniu początkowej weryfikacji aplikacja zostaje przekazana do osób oceniających z *Law Society*, w celu zakończenia procesu decyzyjnego²⁰.

Prawo do decydowania w sprawie wszystkich aplikacji, w zakresie profesjonalnych systemów akredytacji mają pracownicy *Law Society* poszczególnych rad adwokackich. Aplikacja każdego kandydata jest wysyłana do powołanego eksperta *Law Society*, który oznacza aplikację według odpowiednich kryteriów kompetencyjnych programu. Ekspert ten tworzy raport dla *Law Society*, opierający się na wystawionej przez niego ocenie. Jeśli ekspert uzna, że niektóre z udzielonych odpowiedzi są sprzeczne z odpowiedziami na inne pytania lub z innymi materiałami, może zwrócić aplikację kandydaci, z prośbą o wyjaśnienie. Udzielenie przez kandydata odpowiedzi fundamentalnie

19 <http://www.lawsociety.org.uk/support-services/accreditation/specialist-schemes/> [dostęp: 2014 r.].

20 <http://www.lawsociety.org.uk/support-services/accreditation/specialist-schemes/> [dostęp: 2014 r.].

niezgodnej z prawem lub praktyką, albo niezgodnej z normami etycznymi, może spowodować decyzję o odmowie przyjęcia do grona specjalistów, niezależnie od ogólnej uzyskanej oceny. Nieuwzględnienie wniosku kandydata przez powołanego eksperta powoduje jego ponowne zbadanie przez innego eksperta.

Zadaniem każdego kandydata do określonej specjalizacji jest udowodnienie, że jest osobą właściwą i odpowiednią do otrzymania akredytacji, jako członek systemu specjalizacji. *Law Society* ma prawo badać wszelkie aspekty mogące podważyć prawidłowość postępowania każdego członka programu. *Law Society* bada także przeszłość kandydata pod kątem nie tylko niekaralności, ale także innego rodzaju nieuczciwości z jego strony. *Law Society* rozważa również wszystkie działania, w które był zaangażowany kandydat, w celu zbadania, czy jego działalność była zgodna z najlepszymi standardami oraz czy jego zachowanie było profesjonalne. Dowody wskazujące na opóźnienia w rozpatrywaniu spraw, brak odpowiedzi na korespondencję lub opóźnienia w udzielaniu odpowiedzi na pytania mogą stanowić wątpliwości co do kompetencji kandydata i jego dalszego pozostania w członkostwie danego systemu specjalizacji²¹.

Ocena przydatności kandydata do określonej specjalizacji *Law Society* nie jest automatyczna i nawet spełnienie wielu specyficznych wymagań nie gwarantuje przyznania członkostwa. Przyznanie członkostwa wynika z oceny opartej na całym przebiegu kariery zawodowej oraz wartościach indywidualnych. Jeśli *Law Society*, z uwzględnieniem zasad rzetelnego postępowania, oceni, czy osoba przestała być osobą odpowiednią, aby nadal pozostawać członkiem programu, albo też jeśli przyzwoitość jej działania i kwalifikacje zostały naruszone, może odmówić, cofnąć lub zawiesić członkostwo, lub też je uwarunkować.

Jeżeli jakakolwiek skarga lub negatywna opinia, która może mieć wpływ na ocenę przydatności do pozostania w programie, zostanie uznana za wystarczająco istotną przez *Law Society*, członek taki może zostać zawieszony do czasu zakończenia postępowania w sprawie. W przypadkach, w których pojawiają się wątpliwości co do nieskazitelności charakteru, zespół akredytacyjny może zbadać sprawę, a w wyjątkowych okolicznościach sprawa ta może zostać przekazana do głównego eksperta w celu podjęcia decyzji.

Po zakończeniu rozpatrywania wniosku i przedstawionych w nim dowodów *Law Society* podejmie decyzję. Przy ocenie brane są pod uwagę kwestie związane z referencjami i zachowaniem moralności w życiu prywatnym. Po podjęciu decyzji przez *Law Society* kandydat otrzymuje pisemne potwierdzenie wyniku. W przypadku decyzji innej niż bezwarunkowa akceptacja zostaje podane pełne uzasadnienie decyzji.

Law Society ma prawo do narzucania konkretnych wymogów, dotyczących szkolenia dla jej członków. Szkolenia są niezbędne ze względu na zmiany stanu prawnego i konieczność wprowadzenia nowych przepisów. Wszyscy prawnicy podlegają

21 <http://www.lawsociety.org.uk/support-services/accreditation/specialist-schemes/> [dostęp: 2014 r.].

obowiązkowemu ustawicznemu rozwojowi zawodowemu. Niezastosowanie się do konkretnych wymagań szkoleniowych może stanowić podstawy do odmowy uwzględnienia wniosku w zakresie członkostwa w specjalizacji lub braku ponownej akredytacji²².

Członkostwo w każdej chwili może zostać zawieszono lub przekształcone. *Law Society* przeprowadza kontrole w celu sprawdzenia, czy członek danej specjalizacji nadal spełnia wymagane kryteria. Jeśli z jakiegokolwiek powodu specjalista nie spełnia już kryteriów programu, jego członkostwo zostaje oznaczone jako „nieaktywne” na oznaczony okres. W tym czasie także nie może zostać przedłużone członkostwo w specjalizacji. Te szczególne procedury zostały ustanowione w celu uwzględnienia konieczności przerwania kariery z powodów takich jak urlop macierzyński, długotrwała choroba, bezrobocie lub jakiegokolwiek inne uzasadnione okoliczności. *Law Society* ma możliwość przedłużenia okresu członkostwa w indywidualnych przypadkach, maksymalnie na okres 12 miesięcy²³.

The Law Society prowadzi szereg systemów akredytacji w zakresie:

1. praw dziecka,
 2. naruszeń i zaniedbań w prawie medycznym,
 3. postępowania sądowego w sprawach karnych,
 4. prawa rodzinnego,
 5. prawa rodzinnego – dla zaawansowanych członków,
 6. mediacji rodzinnych,
 7. prawa imigracyjnego i azyłowego,
 8. prawa imigracyjnego – dla zaawansowanych członków,
 9. biznesu i prawa gospodarczego,
 10. prawa i praktyki samorządu terytorialnego,
 11. dobrostanu i zdolności umysłowych,
 12. zdrowia psychicznego,
 13. sektora nieruchomości,
 14. ryzyka i zgodności,
 15. szkód osobistych.
-
1. Członkostwo w specjalizacji dotyczącej praw dziecka trwa pięć lat. Po pięciu latach istnieje obowiązek wykazania swojej dalszej przydatności do pozostania w systemie poprzez pomyślne zakończenie procesu ponownej akredytacji²⁴.
 2. System akredytacji naruszeń i zaniedbań w prawie medycznym obejmuje wszystkie działania, podjęte przez adwokatów i odpowiednio

22 <http://www.lawsociety.org.uk/support-services/accreditation/specialist-schemes/> [dostęp: 2014 r.].

23 <http://www.lawsociety.org.uk/support-services/accreditation/specialist-schemes/> [dostęp: 2014 r.].

24 <http://www.lawsociety.org.uk/support-services/accreditation/children-law/> [dostęp 10.07.2024 r.].

wykwalfikowanych członków FILEX (*Fellows of the Institute of Legal Executives*), wynikające z jakiegokolwiek aktu zaniedbania, naruszenia umowy lub obowiązku ustawowego, w wyniku którego ktoś doznał obrażeń w trakcie opieki medycznej lub dentystycznej. W przypadku tej specjalizacji dostępny jest jeden rodzaj członkostwa – *Law Society Accredited Practitioner*. Członkostwo trwa 5 lat, po upływie których członkowie są zobowiązani do ubiegania się o ponowną akredytację²⁵.

3. System akredytacji postępowania sądowego w sprawach karnych²⁶ został zatwierdzony przez Radę *Law Society* w 1999 r. i obejmuje on wszystkie rodzaje spraw z zakresu prawa karnego. Uznanie takiej specjalizacji trwa 5 lat i można się ubiegać o ponowne uznanie specjalizacji.
4. System akredytacji prawa rodzinnego obejmuje wszystkie rodzaje prawa rodzinnego, za wyjątkiem spraw dotyczących postępowań z udziałem dzieci w prawie publicznym. Członkostwo trwa 5 lat, po upływie których członkowie są zobowiązani do ubiegania się o ponowną akredytację²⁷.
5. System akredytacji prawa rodzinnego – dla zaawansowanych członków obejmuje specjalistyczne obszary prawa rodzinnego, dotyczące także kwestii międzynarodowych oraz przemocy domowej. Członkowie muszą wykazać się kompetencjami w dwóch lub większej liczbie obszarów, obejmujących m.in.: prawo dzieci, uprowadzenie dzieci i kuratela, pożycie małżeńskie, przemoc w domu, porady w zakresie ulg pomocniczych, kwestie międzynarodowe. Do uzyskania członkostwa nie jest konieczne wcześniejsze uzyskanie członkostwa w systemie akredytacji prawa rodzinnego. Członkostwo przyznaje się na okres 5 lat²⁸.
6. System akredytacji mediacji rodzinnych powstał w 2000 r. Celem programu jest zapewnienie świadczenia dobrej jakości usług mediacyjnych oraz niesienie pomocy społeczeństwu w odnalezieniu mediatorów rodzinnych. Członkostwo w systemie akredytacji mediacji rodzinnych umożliwia uczestnictwo w MIAM (*Mediation Information and Assessment Meetings*) oraz przeprowadzanie mediacji finansowanych ze środków publicznych. Członkiem tej specjalizacji może być każdy wykwalifikowany mediator rodzinny. Członkostwo w przypadku tej specjalizacji przyznaje się na okres 3 lat²⁹.

25 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/clinical-negligence-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

26 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/criminal-litigation-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

27 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/family-law-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

28 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/family-law-advanced-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

29 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/family-mediation-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

7. System akredytacji prawa imigracyjnego i azylowego obejmuje wszystkie rodzaje spraw w zakresie prawa imigracyjnego i azylowego. Specjalizacja obejmuje wszystkie rodzaje postępowań imigracyjnych, na podstawie oraz w ramach umowy z Urzędem Pomocy Prawnej (LAA). Poziomy i formy członkostwa dzielą się na różne etapy: stażysta, asystent oraz starszy pracownik³⁰.
8. System akredytacji prawa imigracyjnego – dla zaawansowanych członków obejmuje wszystkie rodzaje spraw w zakresie prawa imigracyjnego, jednak aplikować na tę specjalizację mogą jedynie osoby, które były na etapie starszego pracownika w systemie akredytacji prawa imigracyjnego i azylowego³¹.
9. System specjalizacji biznesowej i gospodarczej, którego zasadniczo nie było w roku 2014 r., ma na celu udzielanie pomocy prawnej dla małych i średnich firm³².
10. System specjalizacji prawa i praktyki samorządu terytorialnego przewidziany jest dla prawników, którzy mają praktykę pracy w samorządach terytorialnych, chcą ukończyć płatny kurs (w kwocie ponad 2,2 tys. funtów brytyjskich) oraz zdać egzamin³³.
11. System akredytacji dobrostanu i zdolności umysłowych funkcjonuje dla uznania kompetencji prawników udzielających pomocy prawnej na mocy ustawy o zdolnościach umysłowych z 2005 r. (*Mental Capacity Act 2005*)³⁴.
12. System akredytacji zdrowia psychicznego obejmuje reprezentację pacjentów w każdym postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (w zakresie zdrowia psychicznego) na podstawie ustawy o zdrowiu psychicznym z 1983 r. Aby uzyskać akredytację systemu akredytacji zdrowia psychicznego, należy podjąć obowiązkowe szkolenie na temat zdrowia psychicznego, zatwierdzone przed złożeniem wniosku, i poddać się ocenie³⁵. Członkostwo trwa 3 lata i może być odnawialne.
13. System akredytacji w sektorze nieruchomości ma trzy odrębne poziomy: podstawowy, średniozaawansowany i zaawansowany³⁶. W zakresie tej specjalizacji trzeba ukończyć aplikację, zdać egzamin i nie trzeba być adwokatem.

30 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/immigration-and-asylum-law-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

31 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/immigration-law-advanced-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

32 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/lawyers-for-your-business> [dostęp 10.07.2024 r.].

33 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/diploma-in-local-government-law-and-practice/> [dostęp 10.07.2024 r.].

34 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/mental-capacity-welfare-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

35 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/mental-health-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

36 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/residential-property-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

14. System akredytacji ryzyka i zgodności obejmuje trzy odrębne poziomy specjalizacji: podstawowy, zaawansowany z praktyką prawniczą i dotyczący przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy³⁷. Członkostwo trwa 3 lata i może być odnawialne.
15. System akredytacji szkód osobistych obejmuje wszystkie działania podjęte przez adwokatów i absolwentów *Fellows of the Institute of Legal Executives* (FILEX), którzy działają w imieniu ofiar i ich rodzin, lub kompensatorów w zakresie prawa odszkodowawczego. Ich celem jest ochrona praw wynikających z jakiegokolwiek czynu zaniedbania lub naruszenia ustawowego obowiązku, w wyniku którego pokrzywdzony doznał trwałego uszkodzenia ciała lub ciężkiego uszkodzenia ciała. Program obejmuje wszystkie rodzaje szkód osobistych. Przynależność trwa 3 lata, po upływie których członkowie są zobowiązani do ubiegania się o ponowną akredytację³⁸.

4. W Szkocji natomiast specjalizacja prawnicza poza najważniejszym dążeniem do rozwoju i polepszenia jakości świadczonych przez prawników usług obejmuje także wypracowanie odpowiedniej umiejętności orientacji na klienta. Jak wynikało z opublikowanych danych w 2014 r., aby w Szkocji uzyskać określoną specjalizację, poza spełnieniem odpowiednich warunków należało również wpłacić czesne aplikacyjne i akredytacyjne. System akredytacji specjalistów powstał już w 1990 r.

Organem odpowiedzialnym za administrowanie programem akredytacji prawników-specjalistów w Szkocji jest Rada *The Signet Accreditation Limited*. Prawnicy mogą się zgłaszać do tej instytucji z pytaniami na temat możliwości otrzymania przez nich akredytacji. Aby jednak uzyskać akredytację jako prawnik-specjalista, niezbędna jest praktyka prawnicza zgodna z zawodowymi przepisami oraz posiadanie referencji od dwóch osób. Ogromne znaczenie ma także poziom świadczonych przez każdego kandydata usług, w ramach danej gałęzi prawa.

Niezmierzalnie ważne jest, aby świadczenie przez szkockich specjalistów usług było biegłe, skuteczne, sprawne oraz zgodne z zasadami etyki. Przy ocenie każdego kandydata rozpatrywana jest także wiedza i umiejętności z danej dziedziny oraz znajomość przedmiotu specjalizacji. Wyjątkowa jakość akredytowanych w ramach systemu specjalistów oraz ich umiejętności są uznawane w całej Szkocji. W roku 2014 w Szkocji funkcjonowało około 450 akredytowanych specjalistów³⁹.

System akredytacji oferuje uznanie wiedzy prawników, którzy rozwijają swoją specjalistyczną wiedzę w trakcie swojej kariery, a także pomagają potencjalnym klientom w wyborze adwokata z niezbędnym doświadczeniem, zwłaszcza w bardziej

37 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/risk-and-compliance-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

38 <https://www.lawsociety.org.uk/career-advice/individual-accreditations/personal-injury-accreditation/> [dostęp 10.07.2024 r.].

39 <http://www.lawscot.org.uk/members/membership-and-registrar/accredited-specialists/> [dostęp: 2014].

skomplikowanych sprawach. Rada systemu akredytacji specjalistów w Szkocji, poprzez wykwalifikowany Zespół Akredytacji, nadaje im status „specjalistów”, którzy mogą wykazać się wiedzą zdobytą z praktyki w specjalizacji. Specjalizacja obejmuje członków doświadczonych w różnych dziedzinach prawa. Każdy kandydat na specjalistę powinien wykazać swój określony okres praktyki. Ponadto kandydaci powinni wykazać duże doświadczenie w określonej specjalizacji w każdym z pięciu lat poprzedzających złożenie wniosku. „Znaczące doświadczenie” jest oceniane przez zespół z każdej specjalizacji, oceniający aktywność prawnika w ciągu ostatnich 5 lat. Dokładnej ocenie podlega: a) ilość czasu w pracy w obszarze specjalizacji; b) złożoność rozpatrywanych przypadków spraw; c) pełniona rola w tych przypadkach spraw; d) uczestnictwo w odpowiednim szkoleniu; e) udział w nauczaniu na kursach szkoleniowych; f) autorstwo książek, artykułów, artykułów internetowych i innych materiałów, jakie kandydat posiada w domu; g) dyscyplina i ilość skarg; h) referencje; i) inne istotne kwestie.

Wszyscy kandydaci powinni także wskazać referencję od dwóch sędziów, potwierdzających posiadaną przez nich wiedzę w obszarze specjalizacji. Jeśli wniosek zostanie zakwalifikowany, kandydat zostaje akredytowany jako specjalista w wybranej specjalizacji, na okres pięciu lat i będzie mógł ubiegać się o przedłużenie akredytacji na koniec tego okresu. Każdy członek specjalizacji powinien ubiegać się o ponowną akredytację, nie mniej niż dwa miesiące przed jej wygaśnięciem. Ponowna akredytacja będzie ważna od daty wygaśnięcia, bez względu na datę rozpatrzenia wniosku⁴⁰.

Dziedziny specjalizacji w Szkocji są dość zbliżone do tych, jakie występują w Anglii i Walii. Zważyć jednak należy, że szkockie regulacje dysponują szerszym wachlarzem dostępnych rodzajów specjalizacji⁴¹. Poza uzyskaniem tytułu specjalisty w gałęziach prawa, jakie umożliwiają regulacje w Anglii i Walii, w 2014 r. istniała także możliwość uzyskania specjalizacji w zakresie m.in. prawa rolnego, arbitrażu, dyskryminacji, prawa pracy, ochrony środowiska, własności intelektualnej i ochrony danych osobowych.

Kandydaci powinni poinformować *Law Society of Scotland* o wszystkich skargach, jakie wpłynęły w stosunku do nich w ciągu ostatnich pięciu lat. Podjęcie decyzji w sprawie wniosku o akredytację może zostać wstrzymane do momentu rozpatrzenia skargi.

Wszelkie wytyczne lub regulacje mogą zostać złagodzone lub uchylone w wyjątkowych okolicznościach na wniosek Zespołu Akredytacji Komitetu Praktyki Zawodowej, którego decyzja jest ostateczna. Akredytacja jest przyznawana w drodze procesu oceny i decyzji przez komisję. Zespół ma także prawo do wzywania kandydatów na rozmowę. Kandydaci powinni mieć świadomość, że Rada *Law Society of Scotland* może zawiesić akredytację przed upływem pięcioletniego okresu. Może to

40 <http://www.lawscot.org.uk/members/membership-and-registrar/accredited-specialists/> [dostęp: 2014].

41 <http://www.lawscot.org.uk/members/membership-and-registrar/accredited-specialists/> [dostęp: 2014].

nastąpić, jeżeli do wiadomości Rady wpłyną informacje o okolicznościach, które mogą uzasadnić wszczęcie takiego postępowania.

W przypadku odrzucenia wniosku kandydat może zwrócić się do *Law Society of Scotland* o ponowne rozpatrzenie sprawy w ciągu określonego terminu od otrzymania informacji o odmowie. W przypadku dalszej odmowy istnieje możliwość pisemnego odwołania się od tej decyzji do Komitetu Praktyki Zawodowej w ciągu określonego terminu od zawiadomienia o ponownej odmowie, a wówczas zostaną także przekazane wszystkie informacje dotyczące decyzji do Komitetu Praktyki Zawodowej⁴². *The Law Society of Scotland* zaleca członkom akredytacji sporządzanie dokumentacji z ostatnich 5 lat pracy zawodowej, zawierającej informację o przypadkach rozpatrywanych przez nich spraw wraz z wydanymi przez nich publikacjami, w celu załączenia do wniosku o przedłużenie akredytacji.

Specjalizacja w Szkocji opiera się na strategii równości i różnorodności, która obejmuje wszystkie elementy pracy *Law Society of Scotland*, w tym wymagania dotyczące specjalizacji. System specjalizacji umożliwia także odpowiednie przekwalifikowanie specjalizacji zawodowej prawników.

Komitet Praktyki Zawodowej w Szkocji dostrzegł, że z uwagi na potrzebę rynku pracy inne instytucje szkoleniowe wprowadziły liczne reklamy kursów zaadresowanych do specjalistów, którzy chcą zmienić swoją dotychczasową specjalizację. Komisja ma jednak wątpliwości co do promowania zmiany specjalizacji poprzez uczestniczenie w krótkim kursie, szczególnie w obliczu pojawiających się problemów i skarg, które zaczynają wpływać do Komitetu Skarg i Funduszu Gwarancyjnego (*the Complaints and Guarantee Fund Committee*)⁴³. Wprawdzie Komitet Praktyki Zawodowej zachęca wszystkich specjalistów do urozmaicania swoich usług, jednakże wskazuje, że specjaliści z każdej dziedziny powinni działać w tych sprawach, w których są kompetentni i mają obowiązek podnoszenia poziomu świadczonych przez nich usług oraz umiejętności stosownie do wymagań.

III. ANALIZA WYNIKÓW BADANIA PILOTAŻOWEGO – ANKIETOWEGO ODNOŚNIE DO OPINII WPROWADZENIA REGULACJI SPECJALIZACJI PT. „SPECJALIZACJA W ADWOKATURZE”

Celem przeprowadzenia badania ankietowego – pilotażowego było uzupełnienie informacji na potrzeby niniejszego opracowania odnośnie do aktualnych opinii prawników, szczególnie adwokatów i aplikantów adwokackich, aby zweryfikować ich opinię na temat potrzeby powrotu do rozważań nad wprowadzeniem możliwości uregulowanej specjalizacji w Adwokaturze.

⁴² <http://www.lawscot.org.uk/members/membership-and-registrar/accredited-specialists/> [dostęp: 2014].

⁴³ <http://www.lawscot.org.uk/members/membership-and-registrar/accredited-specialists/> [dostęp: 2014].

Badanie empiryczne ankietowe zostało przeprowadzone w dniach 12–15.07.2024 r. za pomocą kwestionariusza ankiety online (*forms*)⁴⁴, udostępnionego na publicznych i prywatnych grupach adwokackich oraz przez przesyłanie linku do kwestionariusza skierowanego do wyżej wymienionej grupy prawników z całej Polski. Kwestionariusz ankiety zawierał 10 pytań i na dzień 15.07.2024 r. został wypełniony przez 105 prawników⁴⁵, spośród których 84% ankietowanych stanowili adwokaci, 11% stanowili aplikanci adwokaccy oraz 3% ankietowanych pochodziło z grupy radców prawnych. Zbierane informacje dotyczyły także posiadanego przez respondentów stażu pracy w branży prawniczej, w celu zweryfikowania poszczególnych grup respondentów. W większości, bo aż 45% osób, posiadało staż pracy w branży prawniczej powyżej 10 lat. W grupie osób ze stażem pracy od 5 do 10 lat było 30% ankietowanych, zaś ze stażem pracy od 3 do 5 lat było tylko 16% ankietowanych. Najmniejszą grupę stanowili ankietowani ze stażem pracy do lat 3 (jedynie 7% osób).

Pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety zweryfikowały także wiedzę posiadaną przez respondentów dotyczącą regulacji specjalizacji w innych krajach, a także w Anglii, Walii i Szkocji. Większość ankietowanych, bo aż 61%, nie zna możliwości sformalizowania specjalizacji prawniczej na przykładzie innych krajów, zaś tylko 38% posiada taką wiedzę. W zakresie znajomości procedury specjalizacji w Anglii, Walii i Szkocji, to aż 69% respondentów nie posiada takiej wiedzy, w niewielkim zakresie procedura ta jest znana wśród 24% osób, wiedzę o tej procedurze posiadało 4% ankietowanych, zaś wiedzę o regulacjach dotyczących specjalizacji tylko w jednym spośród wymienionych państw (Anglii, Walii, Szkocji) posiadało tylko 1% osób.

Odpowiedzi na główne i zasadnicze pytanie w kwestionariuszu odnośnie do potrzeby i chęci sformalizowania specjalizacji w Adwokaturze były podzielone w zbliżonych proporcjach (po ich odpowiednim pogrupowaniu), gdyż 51% ankietowanych odpowiedziało negatywnie, uznając, że nie są oni za sformalizowaniem specjalizacji w Adwokaturze, 30% udzieliło odpowiedzi pozytywnej oraz niespełna 20% osób uznało, iż trudno odpowiedzieć w tym zakresie lub nie mają jeszcze zdania. W tym miejscu warto jednak zaznaczyć, że uzyskany wynik w przedmiocie braku wiedzy lub zdania może być powiązany z wysokim odsetkiem procentowym odpowiedzi respondentów (powyżej 60%) w przedmiocie braku posiadania wiedzy o funkcjonowaniu regulacji specjalizacji w innych państwach. Skoro bowiem jest pewien obszar nie do końca znany, to trudno się dziwić, że brak jest także wypracowanego na ten temat zdania.

Ostatnie pięć pytań dotyczyło uszczegółowienia tematu wprowadzenia potencjalnych regulacji w zakresie specjalizacji. Na pytanie dotyczące uzyskania opinii, czy sformalizowanie specjalizacji poprzez posługiwanie się certyfikatem jako specjalista

44 <https://forms.office.com/e/Cgaag4VHdc> [dostęp 15.07.2024 r.].

45 Kwestionariusz ankiety po tej dacie pozostał otwarty w celu zebrania większej ilości odpowiedzi od respondentów i dokonania późniejszej analizy na podstawie większej próby badawczej.

w danej dziedzinie mogłoby zwiększyć efektywność świadczonych usług prawnych, to już 48% ankietowanych dało odpowiedź negatywną, przy 37% odpowiedzi pozytywnych oraz 14% odpowiedzi osób, które wskazały, że trudno powiedzieć lub też nie mają zdania na ten temat.

Odnosnie do zapytania, czy Adwokatura powinna wprowadzić procedurę możliwości ubiegania się przez adwokatów o certyfikaty ze specjalizacji w danych dziedzinach, to 45% ankietowanych dało odpowiedź negatywną, przy 39% odpowiedzi pozytywnych oraz 15% odpowiedzi osób, które wskazały, że trudno powiedzieć lub też nie mają zdania w tym temacie.

W zakresie pytania dotyczącego bezpłatnego charakteru ewentualnego wprowadzenia procedury specjalizacji w Adwokaturze, czy w razie wprowadzenia procedury specjalizacji w Adwokaturze powinna ona mieć charakter bezpłatny – 72% ankietowanych udzieliło odpowiedzi pozytywnej, jedynie 15% odpowiedziało na to pytanie negatywnie, z uwagi na wygenerowane z tytułu specjalizacji koszty, zaś 15% osób uznało, że trudno powiedzieć lub też nie mają zdania w tej tematyce.

Na pytanie, czy wprowadzenie sformalizowanej specjalizacji mogłoby być efektywne także w mniejszych miastach lub miejscowościach, 60% ankietowanych udzieliło odpowiedzi negatywnej, 20% udzieliło odpowiedzi pozytywnej, a 19% osób uznało, że trudno powiedzieć lub też nie mają zdania w tym temacie.

Ostatnie pytanie dotyczyło opinii respondentów, czy uzyskanie sformalizowanej specjalizacji powinno mieć charakter odnawialny, gdzie 37% ankietowanych udzieliło odpowiedzi negatywnej, wskazując, że specjalizacja powinna być dożywotnia. W podobnym zakresie procentowym – 36% osób odpowiedziało na zadane pytanie pozytywnie, ze wskazaniem na okoliczność, że przepisy wszak mogą ulec zmianom i stąd sformalizowana specjalizacja powinna mieć charakter odnawialny, zaś 25% osób uznało, że trudno powiedzieć lub też nie mają zdania w zakresie tego tematu.

Mimo tego, że łączna próba badawcza (105 osób) nie jest reprezentatywna w stosunku do całej społeczności Adwokatury, to jednak w ramach pilotażowych i uzupełniających badań wstępnych wskazuje na pewną zmianę paradygmatu i oczekiwań członków Adwokatury w kwestii rozważenia wprowadzenia większych możliwości Adwokatury ewentualnego uregulowania fakultatywnej specjalizacji. Tym bardziej zważywszy na fakt, że nie ma jednolitych opinii pośród nawet zbadanej grupy adwokatów z terenu całej Polski w tym temacie, a unormowania w innych krajach, jak w Anglii, Walii i Szkocji, funkcjonują od wielu lat (pomimo niewielkich zmian szczególnie w rodzajach specjalizacji), co może wskazywać na efektywność tamtejszych regulacji.

IV. WNIOSKI KOŃCOWE

Odpowiadając na pytanie zawarte w tezie, stwierdzić należy, że w Polsce istnieje potrzeba dokonania głębszej i bardziej wnikliwej dyskusji odnośnie do wprowadzenia uregulowanej specjalizacji w Adwokaturze. Rozważania te mogłyby być oparte na podobnych unormowaniach, jakie funkcjonują w regulacjach angielskich, walijskich oraz szkockich. Potrzeba ta widoczna jest tym bardziej w obliczu ostatnich zmian w zakresie KEA i uprawnienia adwokatów do posługiwania się informacją handlową i (wydaje się) szerszą niż dotychczas możliwością promowania swoich usług. Przeprowadzone badania uzupełniające pilotażowe także wskazują na różne odmienne od siebie opinie prawników, szczególnie adwokatów i aplikantów adwokackich, gdyż 30% ankietowanych osób opowiada się wprost za wprowadzeniem takich regulacji, zaś niemal 20% nie ma jeszcze zdania na ten temat. Prace i dyskusje w tym kierunku mogłyby także uwzględniać konsultacje wśród grupy docelowej bardziej reprezentatywnej, a także z uwzględnieniem opinii uzyskanych w ramach konsultacji społecznych, zważywszy na oczekiwania i potrzeby klientów.

Wydaje się, że regulacje dotyczące specjalizacji prawniczej w Anglii, Walii i Szkocji działają poprawnie i są dobrze uregulowane, bowiem specjalizacja w tych krajach nie jest przecież warunkiem *sine qua non*, ale daje uznanie i wyraz nie tylko zainteresowań prawników, lecz także posiadania przez nich odpowiedniego poziomu wiedzy specjalistycznej. Co więcej, taki system specjalizacji mógłby sprawdzić się w polskich realiach, gdzie poza dużymi miastami jest także wiele niewielkich miast, gdzie skoro specjalizacja nadal nie byłaby obowiązkowa, to prawnicy w dalszym ciągu mogliby zajmować się wszystkimi dziedzinami prawa, mając wiedzę ogólną, którą posiadli jeszcze w trakcie aplikacji oraz podczas swojej dotychczasowej praktyki zawodowej.

Wydaje się, że wprowadzenie specjalizacji prawniczej spowodowałoby wzrost jakości świadczonych usług prawnych. Nie tylko bowiem specjalizacja, ale i sama praktyka adwokacka wymaga od prawników stałego podnoszenia swoich kwalifikacji. Przy odpowiednim systemie kontroli i monitorowania przebiegu praktyki prawniczej specjalizacja z pewnością mogłaby także pogłębić znajomość danej gałęzi prawa oraz podnieść standardy etyczne, na które tak ogromny nacisk kładzie specjalizacja w Anglii, Walii i Szkocji. Wprowadzenie specjalizacji zawodowej w Adwokaturze mogłoby także umożliwić klientom dokonanie prawidłowego wyboru co do powierzenia ich życiowych spraw. Powierzenie sprawy „specjaliście” mogłoby rozwiązać wszelkie wątpliwości klientów i jednocześnie mogłoby dać im „wewnętrzny spokój”, dzięki czemu jednocześnie adwokaci mogliby się odróżnić od radców prawnych. Potencjalny klient wówczas z pewnością wiedziałby, że jego interesy spoczywają w kompetentnych, dobrych

i odpowiednich rękach. A to z kolei spowodowałoby, że „specjaliści” byłoby bardziej zorientowani na klienta, na co także wskazuje specjalizacja prawnicza w Szkocji.

Umożliwienie uzyskania tytułu „specjalisty” w konkretnej dziedzinie prawa mogłoby wpłynąć także pozytywnie na karierę zawodową samych adwokatów. Tytułowanie się „specjalistą” mogłoby stanowić dobry bodziec do nieustannego podnoszenia swoich kwalifikacji. Aby pozostać konkurencyjnym wśród coraz to większej liczby napływających prawników, istnieje potrzeba wyróżnienia się wśród innych i przekonania do siebie klientów. Uzyskanie możliwości tytułowania siebie faktycznym (a nie samowznaczącym) „specjalistą” wydaje się, że byłoby pomocne i stworzyłoby warunki do dalszego rozwoju Adwokatury.

Specjalizacja prawnicza w Adwokaturze może przynieść wiele korzyści zarówno prawnikom świadczącym usługi prawne, jak i potencjalnym klientom, którzy z tych usług korzystają. Niezbędne jest jednak zastrzeżenie, że uzyskanie tytułu specjalisty nie powinno być obowiązkowe. O ile w większych miejscowościach liczba potencjalnych klientów jest wystarczająco duża, aby każdy prawnik posiadający tytuł „specjalisty” mógł prowadzić swoją działalność, bez obawy o utratę klientów, to w mniejszych miejscowościach obowiązkowa specjalizacja w jednej, konkretnej dziedzinie prawa mogłaby spowodować pewne kłopoty dla mniejszych kancelarii adwokackich i w efekcie spowodować likwidację prowadzonych przez nich działalności gospodarczych, co zostało także potwierdzone w przeprowadzonych badaniach pilotażowych – uzupełniających oraz uzyskanej opinii respondentów.

Na zakończenie warto wskazać także kolejny istotny argument przemawiający za powrotem do pogłębionych dyskusji nad wprowadzeniem uregulowanej specjalizacji w Adwokaturze. Jak dotąd adwokaci mają (niemal pełną) wolność w oznaczaniu siebie jako specjalisty w danej dziedzinie, nawet jeśli są to tylko subiektywne opinie samych adwokatów. Błędne i niezwyfikowane uznanie własnej specjalizacji może naruszyć zasady uczciwości zawodowej, a tym samym spowodować ich odpowiedzialność dyscyplinarną. Dążąc do ograniczenia przypadków podobnych naruszeń przez adwokatów i kierując się nadrzędnym interesem publicznym – uregulowanie i weryfikacja specjalizacji w Adwokaturze stanowiłyby wyjście naprzeciw tym istotnym problemom (zob. także: orz. WSD z 22.10.2016 r., WSD 120/15, Legalis).

adw. dr Izabela Urbaniak-Mastalerz

*Autorka jest praktykującym adwokatem oraz adiunktem w Zakładzie Administracyjno-Prawnym Akademii
Piotrkowskiej*

*The author is a practicing attorney and an assistant professor in the Department of Administrative and
Legal Studies at Piotrkowska Academy*

ORCID: 0000-0003-3845-8028

izaurbaniakmastalerz@gmail.com

ABSTRACT

Keywords: *specialisation, profession of an advocate, questionnaire survey, reform, assumptions*

Specialisation within the legal profession? Reflections against the background of legal specialisation in England, Wales and Scotland

The paper presents the problem of specialisation within the legal profession, recognising both its positive aspects as well as the possible negative impact. The considerations I make will also include a comparison of the regulation of legal specialisation in Poland to the regulations in this field in England, Wales and Scotland. The purpose of the study is therefore to attempt to present a solution to this problem: is there a need for Polish professional specialisation in the legal profession? In view of the foregoing, the following thesis can be put forward: lawyers need to specialise because it boosts the quality of services provided. In order to verify the thesis, a pilot preliminary survey was also carried out among Polish lawyers, especially advocates and trainee advocates, on a total sample of 105 people.

Bibliografia

1. **Adamczyk Joanna** (w:) *Prawo reklamy i promocji*, red. E. Traple, LexisNexis 2007, LEX/el
2. **Czerski Zbigniew**, *Specjalizacja w adwokaturze*, „Palestra” 9/5(89)
3. *Effective Criminal Defence in Europe*, red. E. Cape, Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2010
4. *Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz*, red. T. Scheffler, Warszawa 2023, Legalis/el.
5. **Komar-Nalepa Aleksandra**, *Wybrani uczestnicy postępowania karnego (w:) System prawa karnego procesowego*, t. 2, *Rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, red. P. Hofmański, P. Kruczyński, Warszawa 2014

6. **Krzemiński Zdzisław**, *Etyka adwokacka. Teksty, orzecznictwo, komentarz.* (e-book), Warszawa 2008
7. **Naumann Jerzy**, *Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz*, Warszawa 2023, Legalis/el.
8. **Parafianowicz Joanna**, *Nowe zasady promowania usług prawnych przez adwokatów. Komentarz praktyczny*, LEX/el. 2023
9. **Redzik Adam, Kotliński Tomasz**, *Historia Adwokatury*, Warszawa 2012